

АНОТАЦІЯ

Опінко С.О. Безпекові загрози електоральної та референдної легітимації влади в Прикордонні України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 – Політологія (05 – Соціальні та поведінкові науки). – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2025.

У дисертаційній роботі досліджуються загрози електоральної та референдної легітимації влади в Прикордонні України через призму національної безпеки. Дана тематика є актуальною через довготривалу російську агресію супроти України, тенденції світової та регіональної політики, процеси європейської інтеграції України та звичні для Української державності проблеми такі як: низький рівень довіри до політичних інститутів, політичні кризи, слабка безпекова та регіональна політика тощо. Особливістю наукової роботи є те, що Прикордоння розглядається автором не просто, як географічне обмеження, а як сукупність унікальних та відмінних за своєю суттю прикордонних регіонів, кожен з яких має свої культурні, історичні, соціально-економічні, релігійні, мовні та етнічні особливості, котрі впливають на безпекові та легітимаційні процеси, як регіону так і держави в цілому.

Об'єктом дисертаційного дослідження є легітимація влади через вибори та референдуми в Україні, а **предметом** – безпекові загрози у сфері електоральної та референдної легітимації влади в Прикордонні України. **Мета** дослідження полягає у визначенні та аналізі основних безпекових загроз у сфері електоральної та референдної легітимації влади в прикордонних областях України та формування пропозиції щодо протидії даним загрозам. Для досягнення мети було сформовано та вирішено низку **завдань**: визначено теоретико-методологічні засади дослідження; проаналізовано нормативно-інституційне забезпечення виборів та референдумів на предмет відповідності сучасним викликам та загрозам; виокремлено та проаналізовано основні легітимаційні та безпекові виклики у Прикордонні України; досліджено основні загрози політичного маніпулювання в Прикордонні України у сфері виборів та референдумів. **Структурно** робота складається зі вступу, чотирьох

розділів, поділених на 13 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі дисертаційного дослідження автор розкриває теоретико-методологічні засади дослідження. Для дослідження легітимаційних процесів та безпекових явищ виокремлено наукові підходи: системний – для дослідження системи національної безпеки; неоінституціоналізм – для дослідження впливу формальних та неформальних інститутів на політичний простір Прикордоння України; конструктивізм – для дослідження конструювання ідентичностей у Прикордонні України; ціннісний – для аналізу явищ у сфері безпеки та формування висновків і рекомендацій з урахуванням ціннісного компонента як умови європейської інтеграції України. Комбінування теоретичних підходів і безпекових документів та концепцій дає змогу визначити, що електоральна (референдна) легітимація влади, як процес набуття виборними органами (політичними рішеннями) легітимності, є об'єктом захисту безпекової політики держави. Аналіз і поєднання модерних та постмодерних підходів дає змогу дослідити концепт Прикордоння та концептуальні основи політики іноземних держав щодо Прикордоння України. Використання загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, індукції та дедукції, узагальнення, історичного, порівняльного, політико-правового аналізу, експертних оцінок, первинного і вторинного контент-аналізу (як кількісного, так і якісного), а також формування значної джерельної бази дозволяє комплексно дослідити обрану тему.

У другому розділі дослідження автором розкрито організаційні та політичні особливості проведення виборів та референдумів у Прикордонні України. Зокрема, звернено увагу на проблему політичної участі національних меншин у виборчих і референдних процесах. На думку автора, ключовою проблемою та загрозою організації майбутніх післявоєнних виборів, є російська агресія та її наслідки: окупація частини територій України, депопуляція регіонів південно-східного Прикордоння, збільшення кількості ВПО та біженців за кордоном тощо. Розв'язання актуальних проблем та недоліків адміністрування виборів виявлених під час попередніх виборчих циклів потребує масштабних організаційних зусиль з боку

виконавчої та законодавчої влади. Ключовою вимогою для удосконалення інституційно-нормативного забезпечення виборів є необхідність забезпечення відкритості, прозорості та демократичності процесу як запоруки легітимації виборів і особливо безпеки виборчого процесу.

Окрему увагу приділено розв'язанню проблем і загроз референдного законодавства України, а саме: 1) ризикам політичного маніпулювання навколо предмету референдуму; 2) організаційно-адміністративним проблемам; 3) ризикам низької явки на місцевих референдумах. Автор наголошує, що законодавцем проігноровано частину рекомендацій Венеціанської комісії до Закону України «Про всеукраїнський референдум», і попереджає про можливість повторення схожого сценарію у випадку законопроекту «Про місцевий референдум» №5512.

У третьому розділі дослідження акцентовано увагу на низці інформаційних і політичних загроз у Прикордонні України. Значний іноземний вплив на регіональний інформаційний простір, існування «білих плям» вітчизняного телерадіопростору та значне зростання популярності соціальних мереж і месенджерів свідчить про низький рівень захищеності інформаційного простору Прикордоння. Дана проблема стала критичною в період повномасштабного російського вторгнення, внаслідок чого інформаційний простір Прикордоння перетворився на інструмент впливу іноземних держав.

Традиційно складним питанням для України є проблема біпатризму мешканців Прикордоння. Аналіз практик масової примусової російської «паспортизації» на окупованих територіях, а також румунської та угорської «паспортизації» на території Чернівецької та Закарпатської областей свідчить про реальні безпекові загрози. Реалізація біпатридами пасивного та активного виборчого права створює суттєві ризики делегітимації виборчого процесу. На основі результатів дослідження автором запропоновано/виокремлено схему/механізм делегітимації виборчого процесу внаслідок/за участі в ньому кандидатів з подвійним (множинним) громадянством, проаналізовано останні законодавчі ініціативи щодо розв'язання проблеми множинного громадянства та запропоновано власні рекомендації урегулювання ситуації.

Аналіз партійного складу органів локальних і регіональних органів влади в Прикордонні засвідчує, що процес боротьби з проросійськими політичними партіями ще не завершено. А отже, на думку автора, варто переглянути та оновити підходи до впровадження політичних обмежень на основі партійного критерію, водночас зберігаючи легітимність органів місцевого самоврядування на підконтрольних Україні територіях. З іншого боку, на деокупованих територіях, навпаки, не варто поспішати з відновленням місцевого самоврядування.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження присвячений безпековим загрозам політичного маніпулювання виборчими та референдними процесами в Прикордонні України. Значну увагу в дослідженні приділено легітимаційним технологіям російських псевдореферендумів на тимчасово окупованих територіях. Їх аналіз засвідчив нікчемність спроб рф досягти зовнішньополітичної легітимності «референдумів». рф надалі використовуватиме політичне та інформаційне значення псевдореферендумів у контексті російсько-української війни та доклатиме зусиль для просування тези про необхідність проведення нових «референдумів» під наглядом міжнародних організацій.

Доведено, що певні легітимаційні ризики та загрози пов'язані із залученням міжнародних організацій до процесу спостереження за виборами та референдумами. Держави Прикордоння, а особливо Угорщина, Румунія та рф активно використовують власну присутність в міжнародних організаціях задля впливу на процес електоральної та референдної легітимації влади в Україні. Окрім того, держава-агресор активно вдається до імітування інституту міжнародного спостереження при проведенні псевдореферендумів та псевдовиборів.

Автором проаналізовано практики іноземного втручання у виборчі процеси в Прикордонні України. Традиційно найбільшу активність тут демонструє рф, яка організовує провокації, конфлікти та інформаційні операції на етнополітичну та мовну тематики. Значну активність демонструють Румунія та Угорщина, які активно підтримують власні діаспори в Прикордонні, а також, у випадку Угорщини, підтримують регіональні угорські політичні проекти. Безпекова ситуація є несприятливою в багатьох регіонах Прикордоння, що виявляється через домінування

етнічних і регіональних ідентичностей, підтримку сепаратизму, низький рівень довіри до влади. Відповіддю на дані виклики є перегляд та удосконалення вітчизняної етнополітики, політики ідентичності, регіональної та безпекової політики.

Насамкінець автор пропонує низку практичних рекомендацій, які дозволяють покращити процеси адміністрування виборів та референдумів і забезпечити безпеку та легітимність післявоєнних електоральних і референдних процесів у Прикордонні України.

Ключові слова: Європейський Союз, безпека, демократія, політичне маніпулювання, політичні інститути, російсько-українська війна, цифровізація, інформаційні технології, політика, деокупація, органи місцевого самоврядування, політична участь, Прикордоння України, вибори та референдуми, легітимація влади.

ABSTRACT

Opinko S.O. Security threats of electoral and referendum legitimation of power in the Borderlands of Ukraine – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for obtaining the degree of Doctor of Philosophy in specialty 052 – Political Science (05 – Social and Behavioral Sciences). – Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2025.

The dissertation, examines the threats to electoral and referendum legitimation of power in the Borderlands of Ukraine, through the prism of national security. This topic is relevant due to the long-term Russian aggression against Ukraine, trends in world and regional politics, the processes of Ukraine's European integration and the usual problems for Ukrainian statehood, such as: low level of trust in political institutions, political crises, weak security and regional policy, etc. The peculiarity of the scientific work is that the border region is considered by the author not simply as a geographical limitation, but as a set of unique and inherently different border regions, each of which has its own cultural, historical, socio-economic, religious, linguistic and ethnic features that influence on security and legitimation processes, both of the region and the state as a whole.

The **object** of the dissertation research is the legitimation of power through elections and referendums in Ukraine, and the **subject** is the security threats in the field of electoral and referendum legitimation of power in the Borderlands of Ukraine. The **purpose** of the research is to identify and analyze the main security threats in the field of electoral and referendum legitimation of power in the border regions of Ukraine and to formulate a proposal to counteract these threats. To achieve the goal, a number of **tasks** were formulated and solved: the theoretical and methodological foundations of the study were defined; the regulatory and institutional support for elections and referendums was analyzed for compliance with modern challenges and threats; the main legitimation and security challenges in Borderlands of Ukraine were identified and analyzed; the main threats of political manipulation in the Borderlands of Ukraine in the field of elections and referendums were investigated. Structurally, the work consists of an introduction, four chapters divided into 13 subsections, conclusions, a list of sources used, and appendices.

In the first section of the dissertation research, the author reveals the theoretical and methodological foundations of the research. To study legitimation processes and security phenomena, scientific approaches have been identified: systemic - for studying the national security system; neo-institutionalism - for studying the influence of formal and informal institutions on the political space of the Border Region of Ukraine; constructivism - for studying the construction of identities in the Border Region of Ukraine; valuable - for the analysis of phenomena in the field of security and the formation of conclusions and recommendations taking into account the value component as a condition for the European integration of Ukraine. The combination of theoretical approaches and security documents and concepts makes it possible to determine that the electoral (referendum) legitimation of power, as the process of gaining legitimacy by elected bodies (political decisions), is the object of protection of the state's security policy. The analysis and combination of modern and postmodern approaches allows us to explore the concept of the Borderlands and the conceptual foundations of foreign states' policies regarding the Borderlands of Ukraine. The use of general scientific methods: analysis, synthesis, induction and deduction, generalization, historical, comparative, political and legal analysis, expert assessments,

primary and secondary content analysis (both quantitative and qualitative), as well as the formation of a significant source base allows for a comprehensive study of the chosen topic.

In the second chapter of the study, the author reveals the organizational and political features of holding elections and referendums in the Borderlands of Ukraine. In particular, attention is drawn to the problem of political participation of national minorities in election and referendum processes. According to the author, the key problem and threat to the organization of future post-war elections is Russian aggression and its consequences: the occupation of part of the territories of Ukraine, the depopulation of the regions of the southeastern Borderland and the increase in the number of IDPs and refugees abroad, etc. Addressing the current problems and shortcomings of election administration identified during previous election cycles requires large-scale organizational efforts by the executive and legislative branches. A key requirement for improving the institutional and regulatory support for elections is the need to ensure openness, transparency, and democracy of the process as a guarantee of the legitimacy of elections. On the other hand, it is necessary to ensure the security of the electoral process.

Special attention should be paid to solving the problems and threats of the referendum legislation of Ukraine, namely: 1) the risks of political manipulation around the subject of the referendum; 2) organizational and administrative problems; 3) the risks of low turnout at local referendums. The author emphasizes that the legislator ignored some of the recommendations of the Venice Commission to the Law of Ukraine "On the All-Ukrainian Referendum", and warns of the possibility of a similar scenario repeating in the case of the draft law "On Local Referendum" No. 5512.

In the third section of the study, attention is focused on a number of informational and political threats in the Borderlands of Ukraine. A significant degree of foreign influence on the regional information space, the existence of "white spots" in the domestic television and radio space, and the significant growth in the popularity of social networks and messengers indicate a low level of security of the information space of the Borderlands. This problem became critical during the period of the full-scale Russian invasion, as a result of which the information space of the Borderland turned into an instrument of influence of foreign states.

Traditionally, a difficult issue for Ukraine is the problem of bipatriism among the residents of the Borderlands. An analysis of the practices of mass forced Russian «passporting» in the occupied territories, as well as Romanian and Hungarian «passporting» in the territories of Chernivtsi and Zakarpattia regions, indicates certain security threats. The implementation of passive and active suffrage by bipatriis creates significant risks of delegitimation of the electoral process. Based on the results of the study, the author proposed/identified a scheme/mechanism of delegitimization of the electoral process due to/with the participation of candidates with dual (multiple) citizenship, analyzed the latest legislative initiatives to resolve the problem of multiple citizenship, and offered his own recommendations for resolving the situation.

An analysis of the party composition of local and regional authorities in the Borderlands confirms that the process of fighting pro-Russian political parties is not yet complete. Therefore, in the author's opinion, it is necessary to review and update approaches to the implementation of political restrictions based on party criteria, while it is necessary to preserve the legitimacy of local self-government bodies in the territories controlled by Ukraine. On the other hand, in the case of de-occupied territories, on the contrary, there should be no rush to restore local self-government.

The fourth section of the dissertation research is devoted to the security threats of political manipulation of electoral and referendum processes in the Borderlands of Ukraine. Considerable attention is paid in the study to the legitimation technologies of Russian pseudo-referendums on the temporarily occupied territories. Their analysis demonstrated the futility of the Russian Federation's attempts to achieve foreign policy legitimacy for the «referendums». The Russian Federation will continue to use the political and informational significance of the pseudo-referendums in the context of the Russian-Ukrainian war and will make efforts to promote the thesis of the need to hold new «referendums» under the supervision of international organizations.

It is proven that certain legitimation risks and threats are associated with the involvement of international organizations in the process of observing elections and referendums. The border states, and especially the Hungary, Romania, Russian Federation, are actively using their presence in international organizations to influence the process of

electoral and referendum legitimation of power in Ukraine. In addition, the aggressor state actively tries to imitate the institution of international observation when conducting pseudo-referendums and pseudo-elections.

The author analyzed the practices of foreign interference in electoral processes in the Borderlands of Ukraine. Traditionally, the Russian Federation, which organizes provocations, conflicts and information operations on ethno-political and linguistic topics, is the most active here. Significant activity is demonstrated by Romania and Hungary, which actively support their own diasporas in the Borderlands, and also, in the case of Hungary, support regional Hungarian political projects. The security situation is unfavorable in many regions of the Borderlands, which is manifested through the dominance of ethnic and regional identities, support for separatism, and low levels of trust in the authorities. The response to these challenges is to review and improve national ethno-politics, identity politics, regional and security policies.

In the end, the author offers a number of practical recommendations that allow to improve the processes of administration of elections and referendums, and to ensure the security and legitimacy of post-war electoral and referendum processes in the Borderlands of Ukraine.

Keywords: European Union, security, democracy, political manipulation, political institutions, Russian-Ukrainian war, digitalization, information technologies, politics, de-occupation, local self-government bodies, political participation, Borderlands of Ukraine, elections and referendums, legitimation of power.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Опінко С.О. Безпековий аналіз інформаційного простору Херсонської області в період російської окупації. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2022. №10. С. 209-223.
2. Опінко С.О. Псевдореферендуми на окупованих територіях України як

механізм зовнішньополітичної «легітимації» російської агресії. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2023. Т. 47. С. 266-278.

3. Опінко С.О. Функціонування Державного реєстру виборців в умовах сучасних викликів. *Регіональні студії*. Ужгородський національний університет, 2024. №36. С. 53-58.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Опінко С. О. Колабораціонізм у місцевих органах влади України у воєнний час (на прикладі Херсонщини). *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи*: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці, 28 червня 2022 року. Технодрук, Чернівці, 2022. С. 243-246.

2. Опінко С. О. Необхідність удосконалення адміністрування електоральних процесів в Україні в контексті російської агресії. *Україна у світовому просторі: минуле і сучасність*: зб. мат. II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів (м. Луцьк, 25 травня 2023 р.) / упорядник В. А. Білик. Луцьк, 2023. С. 207-209.

3. Опінко С.О. Безпекові ризики та перспективи подальшої співпраці України та ОБСЄ. *Актуальні дослідження правової та історичної науки.*: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 13 – 14 червня 2024 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО «Наукова спільнота», WSZIA w Opolu, Тернопіль, 2024. Випуск 62. С. 174-176.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

Yuriyuchuk Y., Opinko S. Administration of election and referendum processes in the regions of Ukraine in the post-war period: security and legitimation challenges. *The legitimacy of new regionalism in the European integration process: Supplement of the Annals University of Oradea. International Relations and European Studies*: papers of the international Jean Monnet conference, Oradea, 4th -5th of May 2023 / coord.: Polgár István,

Mircea Brie. Debrecen. Debrecen University Press, Oradea. Editura Universităţii din Oradea, 2023. P. 129-140. (Особистий внесок автора: охарактеризовано труднощі організації виборів і референдумів, вплив російського фактору на адміністрування та перебіг виборів, а також обґрунтовано необхідність забезпечення відкритості, демократичності та прозорості виборчого процесу. Запропоновано 50% практичних рекомендацій).